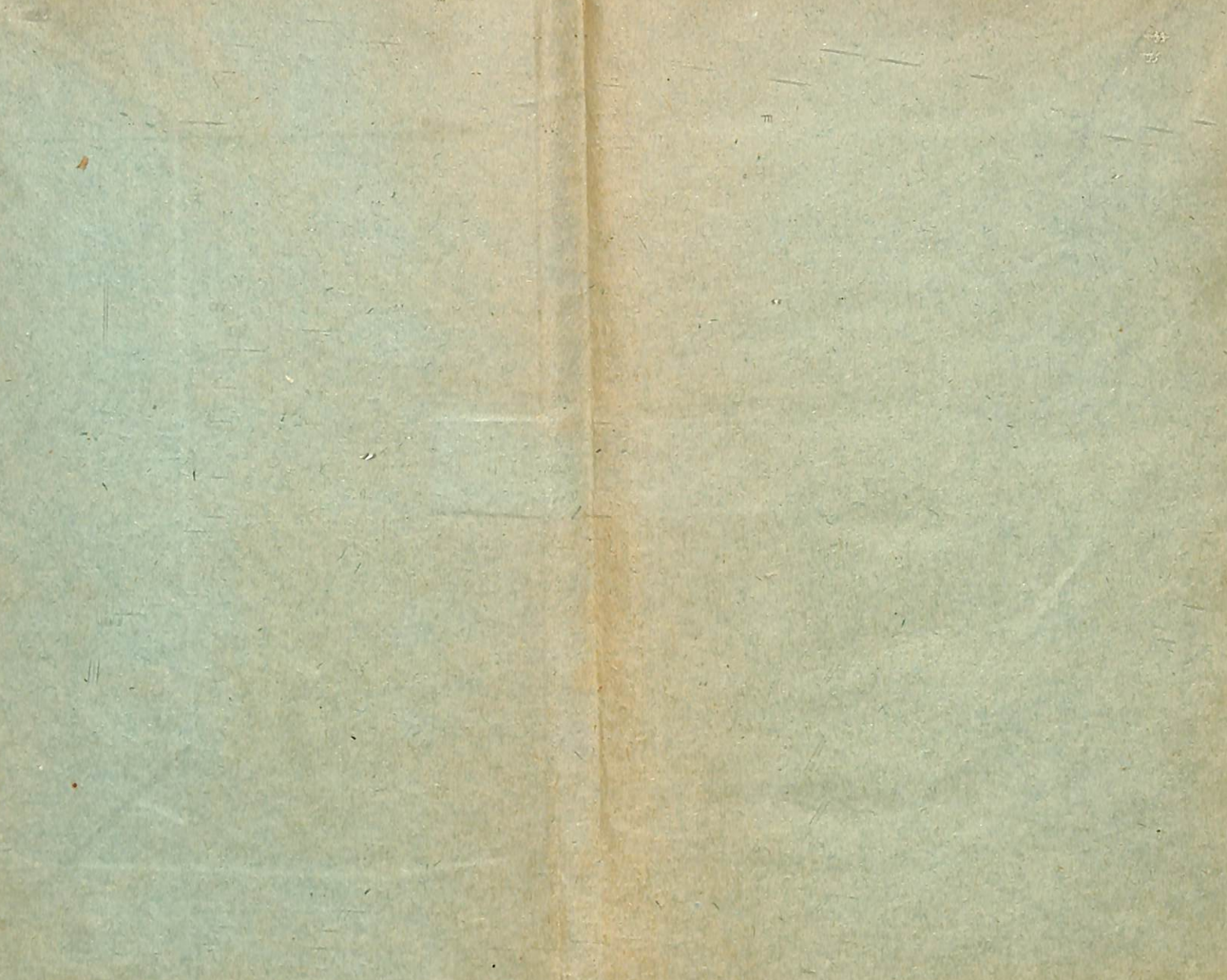

891.445

S-12

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱՏ ՏԱԳՈՐ

891 445

S-12

ՄԱՅԻԿԸ

Թարգմ. ուղև. Հ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Յանելլաձ «ՀԱՍԿԵՐ» ամսագրի

○○○○○○○○

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս
Տպարան Ն. Աղանեանի, Պոլից. 7
1916

1907

ՌԱՔԻՆԴՐԱՆԱՏ ՏԱԳՈՐ

Աշխարհահռչակ բանաստեղծ-մտածող էս հնդկացին հայրենիքում սրբորի շարքն է դասել, սակայն 50 տարեկան հասակում միայն յայտնի եղաւ եւրոպացիներին, երբ 1913 թւին Անգլիայում թարգմանեց նրա «Գիտանջալի» ժողովածուն և մի քիչ յետոյ նա արժանացաւ Նոբելի մրցանակին, որպէս առաջնակարգ բանաստեղծ:

Նա ծնւել է 1861 թւին Կալկաթայում բրահմինական ընտանիքի մէջ. փոքր հասակից սկսում է պիէսներ ու վէպեր գրել: 19 տարեկան արդէն յայտնի է լինում իր գրւածքներով Հնդկաստանում:

Երիտասարդ Տագորը մեկնում է Լոնդոն իրաւաբան գիտութիւններ ուսանելու: Դառնալով հայրենիք՝ մի երկու տարում մեծ անուն է հանում հնտեղ. յետոյ կրկին մեկնում է Եւրոպա, ու էտպէս ճամփայ է րացւում նրա համար Արեւելքից Արևմուտք, Արևմուտքից Արևելք: Նրա երգերը, զլիաւորապէս «Գիտանջալի» և ապա «Պարտիզպանը», «Սագհանան», «Մութ ննջարանի արքան» և այլն՝ հնդիկ սուրբ գրքերից յետոյ կրկրորդ տեղն են բռնում Հնդկաստանում:

Ինքը լինելով ինքնատիպ, հազւագիւտ արեւելցի անչափ սիրում է բնութիւնը և իր երկերի մէջ մարդարտաշար երևում են բնութեան բոլոր զարդերն ու իր պայծառ մտքերը միատեղ հիւսւած:

Տագորն ապրում է մի աշխարհում, որ կու-
չւում է ուրախութիւն. նրա համար վիշտ ու ցաւ
չըկայ, իսկ եթէ լինի էլ, դա նրան նոյնքան դու-
րեկան է, որքան և ուրախութիւնը:

Մանուկներին նա նւիրել է էս գիրքը՝ «Մա-
հիկը», որտեղ դուք կը տեսնէք, թէ 3—4 տարե-
կան տղան ինչեր է խօսում իր մօր հետ, ինչ
խելօք ու սրամիտ բաներ է մտածում:

Տագորը Բոլեպատում, որ գտնւում է իր
ծննդավայրից ոչ հեռու, բացել է մանուկների
համար դպրոց, որ ղեկավարում է ինքը եւրո-
պական ձևով:

Իր բոլոր գրւածքները նա գրել է բենգալերէն և
հիմա միայն, գրելուց 30—35 տարի յետոյ, երբ
քաղաքակիրթ աշխարհի ընթերցող հասարակու-
թիւնը յափշտակւած է նրա երկերով՝ Տագորը
բենգալերէնից իր գրւածքները թարգմանում
է անգլիերէնի անգլիացի Վ. Հէյտս բանաս-
տեղծի հետ, որպէսզի մարչելի լինի բոլոր
լուսաւորւած ժողովուրդների համար կարդալ ու
թարգմանել անգլիերէնից:

Այժմ Տագորն ապրում է իր հայրենիքում՝
Հնդկաստանում, խաղաղ ու անվրդով կեանքով.
Ինքն անչափ բարի ու անկեղծ ու պարզ մարդ
է, էտ երևում է նաև պատկերից:

Պատմում են, որ թէ Անգլիայում և թէ
Հնդկաստանում փողոցում միշտ շրջապատւած է
լինում մանուկներով. այնքան է սիրում մանուկ-
ներին: Մինչդեռ ծանօթներն ու բարեկամները

պատկառանքով բարևում են ու անցնում,
երեխաները համարձակօրէն մեծ հրճւանքով մօտ
են վազում էտ մեծ մարդուն, կախում նրա եր-
կար փեշերից ու սկսում են միասին խաղալ, ի-
րենց մեծ ընկերոջ հետ... Այնքան է նա սիրելի
մանուկներին:

Նրա հայրն էլ՝ Դեբենդրանատը յայտնի փի-
լիսոփայ է և կոչւում է Մագարիշի («Մեծ ի-
մաստուն»): Եզրայրներից երկուսը նշանաւոր
նկարիչներ են, յայտնի իրենց հնդկա-պարսկական
մանրանկարչութեամբ, իսկ միւս եղբայրը նոյն-
պէս փիլիսոփայ է:

Հ. Թ.

Կ Ո Չ Ո Ւ Մ Ը

Երբ գոնգը*) տասն է զարկում, ես նեղ
փողոցով դպրոց եմ գնում.

Եւ ամեն օր պատահում եմ մանրուք
ծախողին, որ կանչում է.

—Ուլունքներ, փայլուն ուլունքներ:»
Նրան ոչինչ չի շտապեցնում, չունի
նա որևէ պարտադիր ճամփայ, մի որոշ տեղ
չունի՝ ուր շտապի և ոչ էլ պէտք է որոշ
ժամին տուն վերադառնայ:

Ա՛խ, երանի մանրուք ծախող լինէի
ու բոլոր օրերս փողոցում անց ացնէի ու
կանչէի.

—Ուլունքներ, փայլուն ուլունքներ:»

Ժամը չորսին՝ երբ դպրոցից տուն եմ
գալիս՝

*) Գոնգը մի գլանաձև գործիք է որևէ
բան ազդարարելու համար. ունի արևելեան ծա-
գում—գործածական է գլխաւորապէս Հնդկաս-
տանում ու Չինաստանում: Ժողովրդին մի բան
յայտարարելու համար փայտով զարկում են
գոնգին ու հնչում է զիլ, աղմկալի ձայնով, հսկայ
զանգակի նման: Հետաքրքրականն էն է, որ գոնգի
ձայնը հետզհետէ մարում է ու յետոյ նորից ու-
ժեղանում, նորից մեղմանում. էսպէս կրկնում է
ամեն մի զարկի ժամանակ միջանի անգամ Մ. Թ.

այ էն դարպասից տեսնում եմ, թէ
ինչպէս է պարտիզպանը փորում գետինը:
Ինչ ուզում է, անում է իր բահով,
կեղտոտում է իր հագուստը փոշում, և ոչ
ոք նրան չի յանդիմանի, եթէ նա այրւի
արևի տակ կամ թրջւի անձրևից:

Ա՛խ, երանի պարտիզպան լինէի,
փորէի ամբողջ օրը և ոչ ոք չը խան-
գարէր ինձ:

Երբ մութն ընկնում է՝ մայրիկը քնելու
է դրկում ինձ,

Իմ բաց պատուհացից տեսնում եմ, թէ
ինչպէս ետ ու առաջ է քայլում գիշերա-
պահը փողոցում:

Մութն է և ամայի փոքրիկ փողոցը
ու փողոցի լապտերը տնկւած է՝ կարծես
հսկայ լինի մի հատիկ կարմիր աչքը ճա-
կատին:

Քայլում է գիշերապահը՝ լապտերը
ձեռին, իր սուերն ետևից քարշ տալով, և
երբէք իր կեանքում չի պառկում քնելու:

Ա՛խ, երանի գիշերապահ լինէի, ամ-
բողջ գիշերը քայլէի փողոցում և իմ լապ-
տերով սուերները փախցնէի:

ՄԱՆԿՆԵՐԻ ԴՊՐՈՏԸ.

Երբ անձրևաբեր ամպերը որոտում են
երկնքում և յուսիսի հեղեղներն են տե-
ղում,

եւ արևելքի խոնաւ քամին սլանում է
դաշտերի երեսով, որ բամբուկների մէջ իր
պկուն ածի,

այդ ժամանակ, յանկարծ չը գիտեմ որ-
տեղից, դուրս են ընկնում հազարաւոր ծա-
ղիկներ և ուրախ-ուրախ վազվզում ու պա-
րում կանաչի վրա:

Մայրիկ, չը գիտեմ ինչո՞ւ ինձ թւում է
թէ բոլոր ծաղիկները յաճախում են մի ինչ
որ ստորերկրեայ դպրոց:

Նրանք իրենց դասերը սերտում են
դռնփակ, իսկ եթէ ժամանակից առաջ ու-
զենան դուրս գան խաղալու—ուսուցիչը
նրանց անկիւն է կանգնեցնում:

Իսկ երբ գալիս են անձրևները—նրանց
համար արձակուրդ է սկսւում:

Աղմկով իրար են զարնւում ճիւղերն
անտառում, տերևները սօսափում են գիծ

քամուց, մրրկաբեր ամպերը բարձրաձայն հսկայական ծափեր են զարկում և մանուկ ծաղիկները դուրս են թռչում վարդագոյն, սպիտակ ու դեղին զգեստներով:

Գիտե՞ս, մայրիկ, նրանց տունը էնտեղ է, երկնքում, որտեղ աստղերն են:

Ի՞նչ տեսել, թէ ինչպէս նրանք բոլորը ձգտում են դէպի էնտեղ: Մի՞թէ դու չը գիտես թէ ինչու են նրանք էտպէս շտապում:

Իհարկէ, ես հասկանում եմ թէ ու՞նի են մեկնում իրենց ձեռները. նրանք էլ՝ ճիշտ էնպէս, ինչպէս և ես, իրենց մայրիկըն ունին:

ԱՄՊԵՐՆ ՈՒ ԱԼԻՔՆԵՐԸ

Մայրիկ, էնտեղ, վերը՝ ամպերի մէջ ապրող մարդիկ ինձ ձայն տւին.

— «Մենք խաղում ենք վաղ առաւօտից՝ հէնց որ զարթնում ենք — մինչև էն ժամը, երբ օրը վերջանում է:

«Մենք խաղ ենք անում ոսկեգօծ արշալոյսի հետ, խաղ ենք անում արծաթ լուսնակի հետ:»

Եւ ես հարցրի.

— Հապա ի՞նչպէս մագլցեմ ես ձեզ մօտ:

Եւ նրանք պատասխան տւին.

«Մօտեցիր երկրիս ծայրին, մեկնիր ձեռներդ երկնքին ու քեզ կը բարձրացնեն մեզ մօտ, ամպերի վրա:»

— Մայրիկը տանը ինձ սպասում է, ասի ես, ի՞նչպէս թողնեմ նրան ու գամ ձեզ մօտ:

Ժպտացին նրանք ու լողալով հեռացան: Բայց ես, մայրիկ, սրանից աւելի լաւ խաղ գիտեմ:

Ես ամպ կը լինեմ, իսկ դու լուսնակ:

Ես քեզ երկու ձեռքով կը ծածկեմ և

մեր տան կապոյտ առաստաղը կը լինի կապոյտ երկինքը:

Մարգրիկ, որ լողում են ալիքներում, ձայն տւին ինձ.

«Մենք երգում ենք առաւօտից մինչ իրիկուն, մենք ձգտում ենք միշտ հեռու և հեռու ու չըզիտենք թէ ինչի մօտով ենք սլանում:»

Ես հարցրի.

— Բայց ես ի՞նչպէս միանամ ձեզ:

Նրանք պատասխան տւին ինձ.

— Մօտեցիր ափի հէնց ծայրին, կանգնիր պինդ խուփ արած աչերով և ալիքները քեզ կը տանեն:

Ես ասի.

— Մայրիկը միշտ ուզում է, որ իրիկունները ես տանը լինեմ. ի՞նչպէս նրան թողնեմ:

Եւ նրանք ժպտացին ու շորորալով սլացան հեռու:

Բայց ես շատ աւելի լաւ խաղ գիտեմ, մայրիկ:

Ես ալիքներ կը լինեմ, իսկ դու օտար, անծանօթ ափր:

Ես կը գլորւեմ հեռւից միշտ առաջ ու առաջ մինչև որ դիպչեմ՝ փուլեմ ծնկներիդ ծիծաղելով:

Ու ոչ ոք աշխարհում չի իմանայ՝ թէ որտեղ ենք ես ու դու գտնւում:

ՉԱՄՊԱԿԻ ԾԱՂԻԿԸ

Իսկ եթէ հանաքով ենթադրենք, որ ես չամպակի ծաղիկ եմ դարձել բարձր ճիւղին, որ ծլել է անա էն ծառի վրա, և քամու ժամանակ օրօրուում եմ ծիծաղից ու պար եմ գալի նորափթիթ տերևների վրա— կը ճանաչէիր ինձ, մայրիկ:

Դու կը հարցնէիր— «Մանկիկս, որտեղ ես,» և ես կամացուկ ինքս ինձ կը ծիծաղէի և ձայն ծպտուն չէի հանի:

Ես սուս ու փուս կը բացէի իմ թերթիկները ու կը սկսէի դիտել քեզ՝ աշխատելուդ ժամանակ:

Իսկ երբ, արդէն լողացած, խոնաւ մազերդ ուսերիդ թափած, դու անցնէիր չամպակի շաքով դէպի փոքրիկ բակը, ուր դու աղօթում ես— դու կը զգայիր ծաղկի բուրմունք, բայց չէիր իմանայ, որ էտ բուրմունքը ինձնից է:

Իսկ երբ որ կէսօրեայ ճաշից յետոյ դու նստէիր պատուհանի մօտ Ռամասեանան կարդալու և ծառի սոււերը ընկնէր քո մազերիդ ու ծնկներիդ վրա, ես իմ սեփական պստիկ շաքը կը գցէի գրքիդ երեսին

ճիշտ էն տեղի վրա, որ դու կարդում ես:

Բայց կիմանայիր դու, որ էն պստիկ շաքը քո մանկիկինն է:

Իսկ երբ իրիկունը դու գոմը գնայիր՝ կովերի մօտ, վառած ճրագը ձեռքիդ, ես յանկարծ նորից կընկնէի գետին ու կը կինքո տղան կը լինէի և կը սկսէի խնդրել քեզ որ հեքեաթ պատմես ինձ:

— Ո՞րտեղ էիր դու, անպիտան տղայ:

— Ես քեզ չեմ ասի, մայրիկ:

Ահա թէ ինչ կասէինք մենք միմեանց այն ժամանակ:

1002
1001

ՀԷՔԵԱԹԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Եթէ մարդիկ մի կերպ իմանան, թէ որտեղ է գտնուում իմ արքայական պալատը՝ նա կը հալւի օդում:

Սպիտակ արծաթից են նրա պատերը, իսկ կտուրը շողշողուն ոսկուց:

Եօթ գաւիթաւոր պալատումն է ապրում թագուհին ու նրա գլխին դրւած է մի թանկագին քար, որ եօթ թագաւորութեան բոլոր գանձերի արժէքի չափ գին ունի:

Բայց, մայրիկ, թող ականջիդ շնչամ, թէ որտեղ է կանգնած իմ էտ արքայական պալատը:

Նա մեր վերնատան պատշգամբի անկիւնումն է, էնտեղ, ուր գտնուում է ծաղկամանը տուլասի ծաղկով:

Թագուհին պառկած է ու քնած եօթն անանցանելի ծովերի հեռու եզերքին:

Եւ ոչ ոք աշխարհումս չի կարող գտնել նրան՝ բացի ինձնից: Ոսկի ապարանջաններ ունի ձեռներին ու մարգարտէ օղբը են կախւած ականջներից, մագերն ա-

լեծածան վար են իջնում մինչև գետին:

Նա կը զարթնի, երբ ես իմ փայտը դիպցնեմ նրան և եթէ ծիծաղի՝ նրա շուրթերից թանկագին քարեր կը թափւեն:

Բայց թող ականջիդ շնչամ, մայրիկ, նա— այ էնտեղ է, մեր վերնատան պատշգամբի անկիւնում, որտեղ գտնուում է ծաղկամանը՝ տուլասի ծաղկով:

Երբ որ գետում լողանալուդ ժամանակը գայ, ելիր էն պատշգամբը, որ վերնատանն է:

Ես նստած եմ անկիւնում, էնտեղ, ուր երկու պատերի ստւերները հանդիպում են իրար:

Կատւին միայն կը թողնեմ գայ ինձ հետ, որովհետև նա գիտէ թէ որտեղ է ապրում հեքեաթական սափրիչը:

Բայց թող շնչամ ականջիդ, մայրիկ, թէ որտեղ է ապրում հեքեաթական սափրիչը:

Նա ապրում է վերնատան պատշգամբի անկիւնում, որտեղ տուլասի ծաղկով ծաղկամանն է դրւած:

ԱՍՏՂԱԳԵՏԸ

Ես միայն ասի.

— Իրիկունները՝ երբ կլոր լուսինը խր-
ճըճուում է մեր էն կաղամի ծառի ճիւղերի
մէջ, մի՞թէ ոչ ոք չի կարող նրան բռնել:
Բայց դէդէն*) ծիծաղեց ինձ վրա և
ասաւ՝

— Ա՛յ պատիկ, դու շատ յիմար երեխայ
ես, քեզ պէս յիմար երեխայ չեմ տեսել:
Լուսինը չափազանց հեռու է մեզնից և
ի՛նչպէս կարող է մէկն ու մէկը բռնել նրան:
Ես ասի.

— Դէդէ, որքան միամիտ ես ինքդ: Երբ
մայրիկը նայում է իր պատուհանից ցած
ու ժպտում մեզ՝ երբ մենք բակում խա-
ղում ենք, մի՞թէ դու կասես թէ նա հեռու
է մեզնից:

Բայց դէդէն նորից պատասխանեց.

— Ի՛նչ յիմար երեխայ ես: Լսիր, պառ-
տիկ, հապա ռրտեղ կարող ես էնքան մեծ
ցանց գտնես՝ որ լուսինը բռնես:

Ես ասի.

— Մենք ուղղակի ձեռքերով կը բռնենք:
Բայց դէդէն ծիծաղեց և ասաւ.

— Դու շատ յիմար երեխայ ես, քեզ
պէս յիմար երեխայ չեմ տեսել: Եթէ լու-
սինը մօտենար մեզ, դու կը տեսնէիր, թէ
ինչքան մեծ է նա:

Ես ասի.

— Ի՛նչ յիմար բաներ են սովորեցնում
ձեր դպրոցում, դէդէ: Ասա՛, երբ մայրիկը
կուացնում է գլուխը մեզ համբուրելու հա-
մար, մի՞թէ նրա դէմքը մեծ է երևում:
Բայց և այնպէս դէդէն ասաւ.

— Ի՛նչ յիմար երեխայ ես:

*) Դէդէ կը նշանակէ մեծ եղբայր, աւագ:

ԿԱՐԵԿՅՈՒԹԻՒՆ

Մայրիկ, սիրելիս, եթէ ես ոչ քո տը-
ղան, այլ էն փոքրիկ շնիկը լինէի և հա-
մարձակէի քո ափսէից բան վերցնել՝ դու
ինձ կասէիր «չէ:»

Կը հեռացնէիր ինձ ասելով՝

«Դուրս կորի, անպիտան շնիկ:»

Դէ, որ էտպէս է, թող ինձ, մայրիկ,
թող: Ես էլ երբէք չեմ գայ քեզ մօտ, երբ
ինձ կանչես, և երբէք չեմ թողնի, որ դու
ինձ կերակրես:

Մայրիկ, սիրելիս, եթէ ոչ քո տղան,
այլ էն փոքրիկ կանաչ թութակը լինէի,
միթէ դու ինձ շղթայած կը պահէիր, որ
չը կարողանայի թռչել:

Ձեռքով կը սպառնայիր ինձ ասելով՝

«Ի՞նչ ապերախտ թռչուն է: Գիշեր-ցե-
րեկ կտցահարում է ու փչացնում իր շղ-
թան:»

Դէ, որ էտպէս է, թող ինձ, մայրիկ,
թող: Ես կը փախչեմ անտառը և էլ երբէք
չեմ թողնի, որ ինձ գրկես:

ԹՂԹԷ ՆԱԽԱԿՆԵՐԸ

Օր օրի վրա, մէկը միւսի ետևից բաց
եմ թողնում ես իմ թղթէ նաւակները սը-
րընթաց գետակի հոսանքով:

Նրանց վրա սև տառերով գրում եմ իմ
անունը և էն գիւղի՝ ուր ես ապրում եմ:

Յուսով եմ, որ հեռու օտար աշխար-
հում մէկը կը գտնի նրանց և կիմանայ ով
եմ ես:

Իմ փոքրիկ նաւակները ես բար-
ձում եմ մեր պարտիզի շիուլի ծաղկով և
յուսով եմ՝ էս լուսաբացի ծաղիկները մի
տեղ ափ կը հանեն:

Ես բաց եմ թողնում իմ թղթէ նաւակ-
ները, դարձնում հայեացքը երկնքին ու
տեսնում եմ, թէ ինչպէս մանր ամպերը
պարզել են իրենց ճերմակ ուռած առա-
գաստները:

Ես չը գիտեմ, թէ ով է էն երկնքի
իմ խաղընկերը, որ բաց է թողնում նը-
րանց եթերում՝ իմ նաւակների հետ ար-
շաւելով մրցելու համար:

Երբ իջնում է գիշերը, ես ծածկում եմ
իմ երեսը ձեռքերով ու տեսնում եմ ե-

րազի մէջ, թէ ինչպէս են իմ թղթէ նա-
լակները լողում միշտ առաջ և առաջ գի-
շերւայ աստղերի տակ:

Նրանցով լողում են երազների փէրի-
ները ու նրանց բեռը երազներով լիքը
զամբիւղներն են:

ՆԱԼԼՍԻՆ

Նաւավար Մաղխուի նաւը կապւած է
Ռայշուսի նաւահանգստի մօտ:

Նա վաղուց ի վեր անգործ կանգնած
է էնտեղ՝ կանեփը բարձած:

Եթէ միայն նա իր նաւը նւիրէր ինձ,
ես հարիւր թիակ կը յարմարեցնէի նրան
ու կը պարզէի առագաստները՝ հինգ, վեց
կամ եօթը առագաստ:

Եւ ես երբէք նրան չէի ուղղի դէպի
անմիտ շուկաները:

Ես կը լողայի հեքեաթ աշխարհի եօթը
ծովերով ու տասներեք գետերով:

Բայց դո՛ւ, մայրիկ, չը պիտի նստես
անկիւնում ու ողբաս ինձ համար:

Ես հերոս Ռամաջանգրի պէս չեմ գը-
նում անտառը, որ տասնչորս տարուց յե-
տոյ միայն վերադառնամ:

Ես կը լինեմ հեքեաթի արքայազունը և
կը բարձեմ նաւիս ինչ որ ուզեմ:

Ես իմ ընկեր Աշուին հետս կը տա-
նեմ: Ու մենք միասին ուրախ կը լողանք

հեքեաթ աշխարհի եօթը ծովերով ու տաս-
ներեք գետերով:

Վաղ արշալոյսին մենք առագաստները
կը բանանք:

Իսկ երբ կէսօրին դու լճակում լողա-
նալիս կը լինես՝ մենք ուրիշ թագաւորի
աշխարհում կը լինենք:

Մենք անցած կը լինենք Տիրպուրնի ծոցը,
իսկ Տեպանտարի անապատը մեր ետևը կը
թողնենք:

Իսկ երբ որ մենք վերադառնանք՝ ար-
դէն մուկը կը լինի և ես, մայրիկ, քեզ կը
պատմեմ ամեն բան, ինչ որ տեսել ենք:

Ես նաևով կ'անցնեմ հեքեաթ աշխար-
հի եօթը ծովերով ու տասներեք գետերով:

Ա Ի Ա Գ Ը

Ախ, ինչ յիմար է քո փոքրիկ աղջիկը,
մայրիկ: Նա էնպէս անմիտ երեխայութիւն-
ներ է անում:

Նա մինչև անգամ աստղերը չի գա-
նազանում փողոցի ճրագներին:

Երբ մենք սուտ ճաշ ենք խաղում
քարերով, նա կարծում է թէ իսկական
կերակուր է ու բերանն է առնում՝ որ
ուտի:

Երբ ես բաց եմ անում նրա առջ
գիրքը և խնդրում եմ, որ այբուբեն սո-
վորի, նա պատուտում է ձեռներով թեր-
թերն ու չես իմանում ինչու համար ճը-
չում է ուրախութիւնից:

Ահա ինչպէս է քո մանուկը դասեր
սովորում:

Երբ ես բարկանում եմ նրա վրա,
յանդիմանելով թափահարում եմ գլուխս և
նախապում եմ, «անպիտան աղջիկ» եմ ա-
սում, նա ծիծաղում է կարծելով թէ դա
շատ զւարճալի է:

Բոլորը գիտեն, որ հայրիկը գնացել է,
բայց երբ ես խաղի ժամանակ բարձր «հայ-

րիկ» եմ կանչում, նա շփոթւած դէս ու
դէն է նայում՝ կարծելով թէ հայրիկը այս-
տեղ է:

Երբ մեր լացարարը իշուկներ է բե-
րում մեր սպիտակեղէնը տանելու համար,
և ես սկսում եմ խաղալ նրանց հետ ու
հաւատացնում եմ փոքրիկ աղջկադ, թէ ես
իր ուսուցիչն եմ—նա չը գիտեմ ինչու
սկսում է գոռալ ու «դէդէ» կանչել:

Քո պատիկ աղջիկը ուզում է լուսինը
բռնել:

Ի՞նչ ծիծաղելի է: Նա կանչում է «Գա-
նէշա, Գանէշա*):»

Քո փոքրիկ աղջիկը, մայրիկ, ճիշտ որ
յիմար է:

Նա էնպէս անմիտ երեխայութիւններ
է անում:

*) Գանէշա յատուկ անուն է Հնդկաստանում,
միլենոյն ժամանակ իմաստութեան, գիտութեան
աստուած՝ մեծ յարգանք վայելող: Ծ. Թ.

ՓՈՔՐԻԿ ՏՂԱՄԱՐԴԸ

Ես փոքրիկ եմ—որովհետև դեռ երե-
խայ եմ: Ես տղամարդ կը լինեմ՝ երբ հայ-
րիկի շափ մեծանամ:

Երբ իմ ուսուցիչը գայ և ասի. «Ար-
դէն ուշ է, գնա բեր քո քարետախտակն
ու գրքերը:»

Ես նրան կը պատասխանեմ՝ «Մի՞թէ
դուք չըզիտէք, որ ես հիմա նոյնպէս մեծ
եմ, ինչպէս հայրիկը: Հիմա էլ ինձ պէտք
չեն դասերը:

Եւ ուսուցիչը կը զարմանայ ասելով.
«Այժմ նա կարող է, եթէ ուզում է թող-
նել իր գրքերը. չէ՞ որ նա հիմա արդէն
մեծ է:»

Ես կը հագնւեմ որ գնամ շուկայ՝ որ-
տեղ ահագին ամբոխ է լինում:

Հօրեղբայրս մօտ կը վազի ու կասի
ինձ. «Դու կը կորչես, տղաս, թող քեզ
խտտեմ:»

Եւ ես կը պատասխանեմ. «Մի՞թէ,
հօրեղբայր, դու չես տեսնում, որ ես նոյն-

պէս մեծ եմ, ինչպէս և հայրիկը: Ես հիմա մենակ կերթամ շուկայ:»

Ու հօրեղբայրս կասի՝ «Այո, նա հիմա կարող է մենակ գնալ ուր ուզում է. չէ՞ որ նա հիմա արդէն մեծ է:»

Մայրիկը կը վերադառնայ լողարանից հէնց էն ժամանակ, երբ ես դայեակին փող տալիս կը լինեմ, որովհետեւ ես արդէն կ'իմանամ, թէ ինչպէս է բացուում դրամարկը իր բանալիով:

Մայրիկը կասի, «Ի՞նչ ես անում, անպիտան տղայ:»

Ես նրան կասեմ, «Մայրիկ, մի՞թէ դու չը գիտես, որ հիմա նոյնպէս մեծ եմ, ինչպէս հայրիկը, և իմ դայեակին ինքս պէտք է փող վճարեմ:»

Ու մայրիկը կասի. «Նա հիմա ում ուզում է կարող է փող տալ. չէ՞ որ նա հիմա արդէն մեծ է:»

Հոկտեմբերի տօներին հայրիկը տուն կը վերադառնայ ու, կարծելով թէ ես դեռ երեխայ եմ՝ քաղաքից ինձ համար փոքրիկ մաշիկներ ու մետաքսէ շորեր կը բերի:

Ես կասեմ, «Հայրիկ, դրանք դէգէին տուր, չէ՞ որ հիմա ես նոյնպէս մեծ եմ ինչպէս և դու:»

Հայրիկը կը մտածի ու կասի. «Եթէ էտպէս է, դէ՞ թող ինքը հիմա իր համար հագուստ առնի. չէ՞ որ նա հիմա արդէն մեծ է:»

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

Մայրիկ, երևակայիր, որ դու մնացել ես տանը, իսկ ես ճամփորդում եմ օտար աշխարհներ:

Երևակայիր, որ նաևահանգստի մօտ կանգնած է արդէն. պատրաստ և ծանրաբեռնուած իմ նաւը:

Ուրեմն նախ քան որոշես, լաւ մըտածիր, մայրիկ, թէ ինչ բերեմ քեզ համար:

Մայրիկ, գուցէ դու ոսկի՞ ես ուզում, շատ, շատ ոսկի:

Էնտեղ ոսկի գետերի ափերին արտեր են փուլած՝ ոսկէ հասկերով ծածկուած: Իսկ անտառի սոււերախիտ ճամփին թափթփուած են սսկի չամպակներ:

Կը հաւաքեմ քեզ համար բոլորը հարիւրաւոր զամբիւղների մէջ:

Մայրիկ, գուցէ դու մարգարիտ ես ուզում, աշնան անձրեւի կաթիլների մեծութեամբ մարգարիտ:

Ես նաևով կը մօտենամ մարգարտէ կղզու ափին: Էնտեղ՝ ելնող արևի շողերին մարգարիտներ են դողգողում դաշտի ծա-

դիկները վրա, մարգարիտներ են թափուում
խոտերի վրա, մարգարիտներ են շաղ տա-
լիս ծովի ալիքները աւազին:

Եղբօրս համար մի գոյգ թեւաւոր ձի
կը բերեմ. նրանցով նա կը թռչի ամպերի
մէջ:

Հայրիկին՝ կախարդական ինքնագիր
գրիչ, և հայրիկը չի նկատի, որ գրիչն ին-
քըն է գրում:

Իսկ քեզ համար, մայրիկ, մի արկղ
պիտի բերեմ լիքը թանկագին իրերով, որ
եօթ թագաւորի եօթ թագաւորութեանն
արժէ:

Մ Ի Ի Ս Ա Փ Ը

Ես ուզում եմ անցնել դիմացի ափը,
որտեղ եղեգները ձողերից կապած եր-
կար շարքով շարւած են մակոյկները,

ուր առաւօտները մարդիկ էս ափից
անցնում են իրենց նաւակներով՝ արօրն
ուսերին ու գնում են իրենց հեռաւոր ար-
տերը,

որտեղ հովիւները ստիպում են իրենց
բառաշող նախիրներին լող տալով անցնել
գետափնեայ արօտները,

որտեղից նրանք բոլորը վերագառնում
են իրիկնադէմին,

Թողնելով որ շաղկալները ոռնան կըղ-
զու վրա անպէտք խոտերի միջից:

Եթէ դու կը թողնես, մայրիկ, երբ ես
մեծանամ, լաստավար կը դառնամ գետա-
փին:

Ասում են՝ թէ էն բարձր ափի ետեւում
տարօրինակ լճակներ են թագնւած,

ուր անձրևներից յետոյ բաղերը երամ
ըեամ հաւաքւում են և ուր ափերին խիտ ե-

դէգն է բանում և ջրային թռչունները
իրենց ձևաներն են ածում,

որտեղ կտցարները անհանգիստ պոչե-
րով իրենց տոտիկները հետքն են թողնում
փափուկ մաքուր կաւի վրա,

որտեղ իրիկնադէմին բարձր սէգերը
սպիտակ ծաղիկներով պսակւած կանչում են
լուսնի շողերին ալիքների հետ խաղալու:

Եթէ դու կը թողնես, մայրիկ, երբ ես
մեծանամ, լաստավար կը դառնամ գետա-
փին:

Ես կերթամ կը գամ՝ մի ափից միւսը
և գիւղի բոլոր տղաներն ու աղջիկները
ինձ կը նախանձեն՝ լողանալիս:

Իսկ երբ արևը հասնի երկնքի մէջտեղին
և առաւօտը կէսօր դառնայ, ես քեզ մօտ
կը գամ ու կասեմ—«Մայրիկ, սոված եմ.»

Եւ երբ որ օրը վերջանալիս լինի ու
սուերները ծառերի տակ թաք կենան՝ ես
քեզ մօտ կը գամ մթնշաղին:

Ես երբէք չեմ հեռանայ քեզնից ու
բաղաք չեմ գնայ աշխատելու հայրիկի պէս:

Եթէ դու կը թողնես, մայրիկ, երբ ես
մեծանամ, լաստավար կը դառնամ գետա-
փին:

ՀԵՔԵԱԹԱԿԱՆ ԱՆԱՊԱՏԸ

Մայրիկ, երկինքը մթնեց. ես չը գի-
տեմ ժամը քանիսն է:

Ել խաղերն ինձ չեն զբաղեցնում և
ահա ես եկել եմ քեզ մօտ: Էսօր շաբաթ է՝
մեր տօնն է:

Թող գործդ, մայրիկ, նստի՛ր այ էս-
տեղ՝ լուսամուտի մօտ ու պատմիր ինձ թէ
որտեղ է Տեպանտար հեքեաթական անա-
պատը:

Անձրևների սուերը ծածկել է օրը ա-
ռաւօտից մինչև իրիկուն:

Չար կայծակը իր ճանկերով չանկը-
ռում է երկինքը:

Երբ երկինքը մռնչում է և ամպը գո-
ռում, ես սիրում եմ հոգուս խորքում վա-
խենալ ու կպչել քեզ:

Երբ ծանր անձրևը ժամերով թխթխկա-
ցնում է բամբուկի տերևները և մեր պա-
տուհանները դողում են ու չրխկ-չրխկում
քամուց, ես սիրում եմ, մայրիկ, քո կող-
քին մենակ նստել սենեակում և լսել, թէ
ինչպէս ես պատմում Տեպանտար հեքեա-
թական անապատի մասին:

Ո՞րտեղ է նա, մայրիկ, ո՞ր ծովի ափին, ո՞ր սարի փեշին, ո՞ր թագաւորի աշխարհում:

Ձը կայ էն անապատում ցանկապատ, որ արտերը բաժանէր, չը կայ մի ճամփայ, որով գիւղացիները իրիկունը իրենց գիւղը վերադառնային կամ որով անտառում չոր ցախ հաւաքող կինը իր բեռը շուկան տանէր:

Միայն մի երկու տեղ՝ աւազի վրա դեղին խոտ է երևում ու մի հատիկ ծառ, որի ճիւղերին մի զոյգ իմաստուն թռչուններ իրենց համար բուն են հիւսել— Տեպանտար անապատում:

Ես կարող եմ իմ մտքում պատկերացրնել, թէ ինչպէս հէնց էսօրեայ նման մի ամպոտ օր ջահէլ արքայագունը գորշ ձի հեծած անցնում է մենակ անապատով թագունուն գտնելու համար, որ էնտեղ՝ անտեսանելի լճի միւս կողմում, բանտարկւած է հսկայի ամբոցի մէջ:

Երբ հեռու երկինքը ծածկում է խոնաւ մառախուղով ու կայծակը փայլատակում է յանկարծակի ցաւի պէս— ասա, մայրիկ, արքայագունը յիշում է իր դրժբախտ

մօրը, որին թողել է թագաւորը և որը մաքրում է գոմն ու սրբում աչքերը,— յիշում է նրան, երբ ինքն անցնում է ճիւղ Տեպանտար հեքեթական անապատով:

Տես, մայրիկ, կարծես բոլորովին մըթնեց՝ թէև օրը դեռ չի վերջացել և էնտեղ, էն գիւղի ճամփին, էլ ճամփորդներ չը կան:

Նովիւը վաղ վերադարձաւ արօտից ու մարդիկ թողել են իրենց արտերը՝ որ խըրճիթների յարկի տակ խսիրի վրա նստեն ու դիտեն սեակնած ամպերը:

Մայրիկ, գրքերս ես թողի դարակի վրա—մի խնդրի, որ ես դասերը պատրաստեմ:

Երբ ես մեծանամ ու հայրիկի պէս մեծ լինեմ, ամեն բան, ինչ որ պէտք է սովորել՝ ես կը սովորեմ:

Իսկ էսօր, մայրիկ, պատմիր ինձ, թէ որտեղ է Տեպանտար հեքեթական անապատը:

ԺԱՄԸ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒՄԸ

Մայրիկ, էսօր ես ուզում եմ թողնել դասերս:

Ձէ՞ որ ամբողջ առաւօտն անց եմ կացրել դաս սովորելով:

Ի՞նչ ասում ես, որ հիմա ժամը միայն տասներկուսն է: Ենթադրենք, որ հէնց էտպէս է. բայց միթէ չի կարելի ենթադրել, որ արդէն ճաշից յետոյ է, թէկուզ և հիմա ժամը տասներկուսը միայն լինի:

Ես հեշտութեամբ կարող եմ ենթադրել, որ արևն արդէն հասել է բրնձի այէն արտի ծայրը ու պառաւ ձկնորսունհին լճակի ափին խոտեր է հաւաքում իր ընթրիքի համար:

Ես կարող եմ խուփ անել աչքերս ու մտածել, որ սուերները մադարի*) ծառի տակ խտանում են ու խտանում, իսկ լճակի ջուրը սևացել է ու փայլում է:

Եթէ գիշերն էլ է լինում ժամը տասներկուսը, բա ի՞նչու հիմա ժամը տասներկուսին չի կարող գիշեր դառնալ:

*) Տորոնի ծառ:

ՉԱՐ ՆԱՄԱԿԱԲԵՐԸ

Ի՞նչու ես նստել էստեղ՝ յատակի վրա, մայրիկ ջան, էտպէս հանգիստ ու լուռ:

Անձրեք բաց պատուհանից ներս է թափւում և դու ամբողջովին թրջւած ես —բայց դու էտ չես նկատում:

Կսո՞ւմ ես, գոնգը ժամը չորսը խփեց: Եղբօրս դպրոցից տուն գալու ժամանակն է:

Ի՞նչ է պատահել քեզ, ի՞նչու դու էսօր ուրիշ տեսակ ես:

Ի՞նչ էսօր հայրիկից նամակ չե՞ս ըստացել:

Ես տեսայ ինչպէս նամակաբերը իր պայուսակով համարեա բոլորի համար նամակ բերեց:

Միայն հայրիկի նամակներն է պահում իր մօտ, որ ինքը կարդայ: Ես հաւատացած եմ, որ նամակաբերը — չար մարդ է:

Բայց դրա համար մի տխրի, մայրիկ ջան:

Էգուց հարևան գիւղում շուկայի օր է: Խնդրիր որ աղախինը քեզ համար թուղթ ու գրիչ առնի:

Ես ինքս կը գրեմ հայրիկի բոլոր նա-

մակնները. դու նրանց մէջ ոչ մի սխալ չես գտնի:

Ես կը գրեմ Ա-ից ճիշտ մինչև Կ:

Բայց ինչո՞ւ ես ժպտում, մայրիկ:

Դու չե՞ս հաւատում, որ ես կարող եմ հայրիկի պէս գեղեցիկ գրել:

Ես թղթիս վրա զգոյշ գծեր կը քաշեմ քանոնով և գեղեցիկ ու խոշոր կ'արտագրեմ բոլոր տառերը:

Իսկ երբ վերջացնեմ նամակս, դու չը կարծես թէ ես հայրիկի պէս յիմար կը լինեմ, որ նամակս էն զգւելի նամակաբերի պայուսակը ձգեմ:

Ես նրան չեմ սպասի. նամակը կըյան. ձընեմ քեզ ինքս և տառ առ տառ կօգնեմ քեզ որ կարդաս:

Ես գիտեմ, որ նամակաբերը չի սիրում քեզ ուրախ նամակներ տալ:

Հ Ե Ր Ո Ս Ը

Մայրիկ, եկ երևակայենք, որ մենք ձամփորդում ենք ու անցնում մի անապատ, վտանգաւոր աշխարհով:

Դու գնում ես պատգարակով, իսկ ես քո կողքից ցատկոտում եմ ձիով:

Արդէն երեկոյ է և արևը մայր է մըտնում: Մեր առաջ տխուր ու գորշ փուլած է Ջորադիգի անապատը: Չորս կողմը գետինը տկլոր է ու դատարկ:

Դու վախենում ես ու մտածում. «Ես չը գիտեմ՝ էս ո՞ւր ենք եկել:»

Իսկ ես քեզ ասում եմ՝

— Մայրիկ, մի վախի:»

Ամբողջ դաշտը ծածկւած է փշերով ու կոշտ խոտերով և միջոփն անցնում է միայն մի նեղ, ծուռ ու մուռ արահետ:

Նախիրները չեն երևում. նրանք բոլորն արդէն գնացել են իրենց գիւղի գոմերը: Թուխպն աւելի թանձրանում ու ծածկում է գետինն ու երկինքը և մենք էլ չենք կարողանում ջոկել թէ ո՞ւր ենք գնում:

Յանկարծ դու ինձ կանչում ես ու շնչալով հարցնում՝

— Էն ի՞նչ լոյս է, այ էստեղ, ափի մօտ:

Մէկ էլ սոսկալի ձայն է լսուում և ամեն կողմից մեզ վրա են յարձակուում ինչ որ կերպարանքներ:

Դու կուչ եկած նստած ես քո պատգարակիդ վրա և աղօթքիդ մէջ ասուածներին ես կանչում:

Պատգարակ կրողները ահից դողալով թագնուում են փշոտ թփերի մէջ:

Ես ձայն եմ տալիս քեզ.

— Ձը վախես, մայրիկ, ես էստեղ եմ:

Երկար փայտերը ձեռներին և վայրենի մազերը գզգզած՝ նրանք աւելի ու աւելի են մեզ մօտենում:

Ես գոռում եմ. «Զգո՛յշ, չարագործներ: Էլի մի քայլ, ու դուք մեռած էք:»

Նրանք նորից մի զարհուրելի ձայն են հանում ու առաջ են ընկնում:

Դու բռնում ես ձեռքիցս ու ասում. «Սիրելի տղաս, երկնքի սիրուն, նրանց մի մօտենայ:»

Ես ասում եմ.

— Մայրիկ, դու միայն տես թէ ես ոնց եմ նրանց դատաստանն անում:»

Ես ասպանդակում եմ ձիուս, նա քառատրոփ է անում և վահաններն ու նիզակները շահումով իրար են դիպչում:

Կռիւր դառնում է աւելի ու աւելի սոսկալի ու կատաղի և դու, մայրիկ, եթէ տեսնէիր քո պատգարակից էտ կռիւր՝ սարսուռ կը զգայիր:

Բայց ահա թշնամիների մի մասը փախչում է, իսկ մեծ մասը կտոր կտոր եղած փուած է գետնին:

Ես գիտեմ, դու նստած ես մենակ ու կարծում ես, թէ էտ ժամանակ քո տղան անկասկած արդէն սպանւած է:

Բայց ես արիւնոտ շորերով գալիս եմ քեզ մօտ և ասում. «Մայրիկ, կռիւր վերջացած է:»

Դու պատգարակից դուրս ես գալիս, համբուրում ես ինձ ու սեղմելով կրծքիդ շնչում ես քեզ ու քեզ.

— Ի՞նչ պիտի անէի, եթէ իմ տղան ինձ չուղեկցէր:

Օրէցօր հազար ու մի անպէտք բաներ
են պատահում, ինչո՞ւ և մի էսպիսի դէպք
չի կարող իսկապէս պատահել:

Իս նման ես լինեա զբոս հեքեաթին:
Տարայոս հասէր. «Մի՞թէ էս ճիւղա՞նքս
է. իսկ ես կարծում էի, թէ դու փափլիկ
մեծացած ես»:

Իսկ մեր բոլոր համագիւղացիները կը
զարմանային ու կասէին. «Ճիշտ որ, ինչ
բախտաւորութիւն է, որ ազան ուղեկցելիս
է եղել մօրը»:

Գ Ր Ո Ղ Ը

Դու ասում ես, որ հայրիկը շատ զըր-
ան է զոռւմ: Բայց **ի՞նչ որ նա զոռւմ է—**
ես չեմ հասկանում:

Նա ողջ երեկոյ կարդաց քեզ համար,
բայց մի՞թէ դու իսկապէս հասկացար, ին-
չի մասին էր խօսում հայրիկը:

Դու շատ սիրուն հեքեաթներ ես մեզ
պատմում, ինչո՞ւ, մայրիկ, հայրիկը չի
կարողանում էտպիսի հեքեաթներ գրել:

**Մի՞թէ նա երբէք ի՞նչ մտքեց չի լսել հե-
քեաթներ հսկաների, փէրիների ու թագու-
հիների մասին:**

Մի՞թէ էս բոլորը նա մոռացել է:

Յաճախ, երբ նա ուշանում է լողարան
գնալու, դու ստիպւած ես լինում դնալ և
հարիւր անգամ յիշեցնել, կանչել նրան:

Դու կերակուրը տաք ես պահում՝ ըս-
պասելով նրան, իսկ նա միշտ մոռանում
է ու շարունակում է գրել:

Հայրիկը միշտ գիրք գրել է խաղում:

Եթէ ես երբ և իցէ ուզում եմ հայ-
րիկի սենեակում խաղալ, դու գալիս ես ու

կանչում, ինձ «Ինչ անհնազանդ երեխայ է»:

Եթէ մի փոքր աղմուկ եմ հանում, դու ասում ես. «Չէս տեսնում, որ հայրիկը պարպում է»:

Ինչ հաճոյք է նստել ու միշտ գրել հա գրել:

Երբ ես հայրիկի գրիչը կամ մատիտը վերցնում եմ ու սկսում եմ գրել նրա գրքի վրա ճիշտ հայրիկի նման ա, բ, գ, դ, ե... , ինչո՞ւ ես, մայրիկ, դու էտպէս ինձ վրա բարկանում:

Իսկ դու ոչ մի խօսք չես ասում, երբ հայրիկն է գրում:

Հայրիկն էնքան թուղթ է փչացնում, իսկ դու իբր թէ էս չես նկատում:

Բայց երբ ես վերցնում եմ մի թերթ, որ ինձ համար նաևակ շինեմ, դու բարկանում ես, և ասում՝ «Ա՛խ, ինչ զահլատար երեխայ է»:

Բա ինչո՞ւ ոչինչ չես ասում, երբ հայրիկն է թերթը թերթի ետևից փչացնում, մըտելով նրանց երկու երեսն էլ սև նշաններով:

«Ազգային գրադարան»

NL0390444

2414

